

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 42 Volume: 9 Issue: 42

Şubat 2016 February 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

AİLE LİDERLİK YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ (ALYÖ): GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI FAMILY LEADERSHIP ORIENTATION SCALE (FLOS): VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

Nuri BALOĞLU*
Meryem Berrin BULUT**

Öz

Bu çalışmanın amacı, ailenin sosyal, ekonomik, politik ve kültürel bakımdan liderlik yönelimini belirleyecek bir ölçek geliştirmektir. Çalışma iki temel aşamada tamamlanmıştır. İlk aşamada Aile Liderliği hakkındaki kuramsal temele uygun 160 maddelik bir madde havuzu hazırlanmıştır. Uzman görüşleri yardımıyla bu havuzdan oluşturulan 72 maddelik bir deneme formu 946 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Uygulama sonrası yapılan AFA ve DFA sonucunda 28 maddelik bir ölçek formu elde edilmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında 28 maddelik ölçek 758 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Bulgular ölçeğin altı faktörlü bir yapıya sahip olduğunu, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının AFA örneklem grubu için ,89 ve DFA örneklem grubu için ,87 olduğunu göstermiştir. Faktörler ölçekteki varyansın % 68,49'unu açıklamıştır. DFA sonuçlarına göre $\chi^2/df= 1,981$; CFI= ,933 ve RMSEA= ,051 olarak bulunmuştur. Çalışmada tüm uyum indeksleri ($\chi^2/df < 2,5$; CFI > ,90 ve RMSEA < ,06) kabul edilebilir değerler aldığından, ölçek maddelerinin ilgili yapıyla olan modellerinin uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulguları alan yazın temelinde tartışılmıştır. Ölçeğin İngilizce formudil geçerliği yapılarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Aile, Liderlik, Yönelim.

Abstract

The purpose of this study is developing a scale which determine leadership orientation of a family in terms of social, economical, political and cultural aspects. This study is completed in two basic stages. In the first stage 160-items item pool is constituted according to the theoretical foundation about family leadership. With the help of expert opinions 72-items test form of the scale is constituted and is applied to 946 college students. After EFA and CFA 28-items final form of the scale is obtained. In the second stage of this study 28-items scale is applied to 758 college students. The findings showed that the scale has 6 factors. Cronbach's Alpha internal consistency coefficient for EFA sample is ,89 and for CFA is ,87. These factors explained 68,49 % of the variance in this scale. According to CFA findings, $\chi^2/df= 1,981$; CFI= ,933 and RMSEA= ,051. All fit indices ($\chi^2/df < 2,5$; CFI > ,90 ve RMSEA < ,06) take acceptable values therefore the scale items are appropriate. The findings were discussed based on the literature. English form of the scale is attached (only language validity is performed).

Keywords: Family, Leadership, Orientation.

1. Giriş

Aile yaşadığımız dünyanın bir gerçeği ve toplumun özüdür. İnsanlar aile kavramına farklı anlamlar yükleyebilir ve farklı tanımlar yapabilirler. Aile ana-baba ve çocuklardan oluşan temel toplumsal birim olarak görülebilir. Bir arada yaşayan, aynı değer ve hedefleri paylaşan en az iki insanın birlikteliği de aile tanımına uyar. Bunlardan farklı olarak kan bağı, evlilik bağı, evlat edinme veya aralarında akde bağı karşılıklı ilişkiler bulunan sosyal birimde aile olarak tanımlanabilir.

Sutcliffe, Dunbar, Binder ve Arrow (2012:151) insanlar için dört çeşit ilişkiden bahsetmektedir. İlk tür ilişkide bireyin ailesi vardır. Bu ilişki diğer ilişkilere göre daha uzun sürelidir, karşılıklı güven ve fedakârlık anlayışına dayanır. İkinci tür ilişki komşuluk ilişkileridir. Bu tür ilişkiler büyük oranda değiş-tokuş anlayışı temelinde gelişir. Akraba ve hısımlarla olan ilişkiler üçüncü, dost, ahbab ve tanıdıklarımızla olan ilişkilerimiz de dördüncü tür ilişkiler içerisinde yer alır.

Aile, sürekliliği olan bir yapıdır. Bu süreklilik yeni doğumların ölümlerle ortaya çıkan boşlukları doldurması yolu ile gerçekleşir. Bu bakış açısıyla ailenin dört temel işlevi vardır. Murdock (1949) bu dört işlevi cinsellik, yeniden üretim, ekonomiklik ve eğitim olarak sıralamaktadır.

Aile, insanın içinde doğduğu en küçük gruptur. İnsan grup halinde yaşamayı aile içinde keşfeder ve ait olmanın ilk duygusunu burada yaşar. Aile içinde tattığı duyguları ve değerleri geliştirerek diğer insanlarla ve diğer gruplarla olan ilişkilerinde kullanır. Ailenin kabul edilen en önemli özelliği, insan yaşamını şekillendirmesidir (Günhan, 2015).

Bireyin ailesiyle olan ilişkileri onun yaşamındaki en uzun süreli ilişkilerini oluşturur. Bu nedenle değişime en çok uğrayan ilişki türü aile ilişkileridir. Ailedeki ilişkilerin değişimi, toplumsal yapı ve sosyo-

* Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, nbaloglu@ahievran.edu.tr

** Arş. Gör., Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, berrin.bulut@ahievran.edu.tr

kültürel faktörlerden de etkilenir. Dini inançlar, politik ideolojiler, sosyal ve ekonomik olaylar aileyi ve aile ilişkilerini etkiler ve değiştirir(Hortaçsu, 2015:37).

Ailede ana babalık rolleri de durağan değildir. Ana babalık rolü, ailenin içinde bulunduğu ortamdan veya toplumdan etkilenir. Bu etkilenme süreci değer, inanç, gelenek ve normlar yoluyla çocukları da etkiler (Kağıtçıbaşı, 2012:184).

Aile yapıları sosyal, ekonomik, kültürel ve diğer faktörler açısından birbirinden farklıdır. Aluş (2015:15) tarafından yapılan bir çalışmanın bulgularına göre geleneksel Türk aile yapısı Türk-İslam sentezine dayalı bir anlayışı yansıtır. Bu aile şekli,ağırlıklı olarak üyelerinin dayanışma, sıcaklık, samimiyet, güven ve sevgi gibi manevi ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Türklerde modern özelliklere sahip Batı tipi aile tarzı sonradan oluşmuştur.

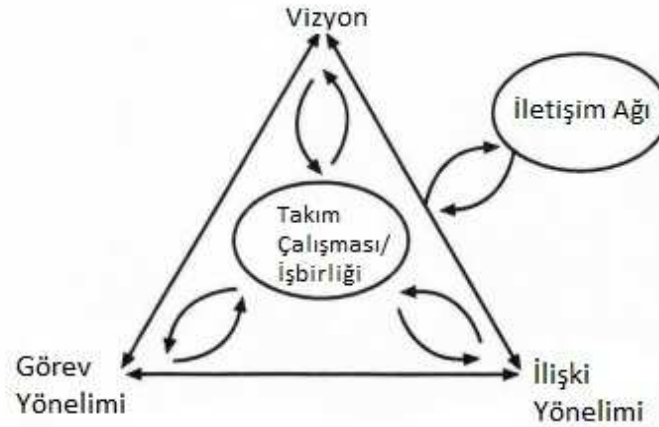
Bir ailenin refahı ve mutluluğu için ailedeki yönetim ve liderlik uygulamaları çok önemlidir. Liderlik yoluyla her aile kendi üyelerinin aile topluluğuna yüksek düzeyde kişisel katılımını sağlayabilmektedir (Ukpo, 2008:106). Lider ve takipçisi arasındaki ilişkiler bağlamında, liderin izleyenlerine değer vermesi, onlara rehberlik yapması, dinlemesi,takdir etmesi, onları güçlendirmesi ve öğretmesi önemlidir (Stone, Russell vePatterson, 2004). Bu niteliklerin tümü aile liderliği içinde geçerli olmaktadır.

Bütün örgütler çevreleri ile bir ilişki içerisindedir. Her örgütün, uyum sağlaması gereken ve kendine özgü olan fiziksel, teknolojik, kültürel ve sosyal bir çevresi vardır. Hiçbir örgüt kendi kendine yeterli değildir. Her bir örgütün hayatta kalabilmesi, parçası olduğu üst sistemle doğrudan ilişki kurabilmesine bağlıdır (Scott, 2003:23). Ukpo (2008) ve Scott (2003) örgütlerin çevreleriyle olan ilişkileri kapsamında elde edilen bilgi, bulgu ve bakış açılarının içsel ve dışsal olarak aile yapısı ve ilişkilerine uygulanabileceğini öne sürmektedir.

Galbraith (2000:15) bir çalışmasında aile liderliğini, aile üyeleri arasındaki uyum ve üyelerin kendilerini bir bütünsel sistemin parçası olarak hissettikleri, işbirliği yoluyla ortak hedefler için çalıştıkları ve sağlıklı bireyler yetiştirmek için uygun çevre oluşturma ve bu çevreyi muhafaza etme süreci olarak tanımlamıştır.

Aile içindeki liderlik rolü, ailedeki her bireyin ve ailenin bir bütün olarak gelişmesini sağlamak olarak da ifade edilebilir. Başka bir deyişle, ailede sorumluluğun büyük bir kısmı liderlikle ilgilidir. Doğru bir aile liderliği yoluyla bireyler aileye bağlılık, aile refahını koruma, geliştirme ve bunu bir görev olarak yerine getirme duygularını kazanır ve aileye aktif olarak katılım sağlarlar.

Galbraith (2000:15) geliştirmiş olduğu aile liderlik modelinde dönüşümsel liderlikten yararlanmıştır. Aileyi güçlendirmek ve yönlendirmek için liderliğin uygulanabileceği beş alan önermiştir. Bunlar şu şekilde gösterilebilir:

Şekil 1. Aile Liderliğinin Boyutları (Kaynak: Galbraith, 2000:17).

Galbraith (2000:16)'e göre;

- Aileyi bir vizyonayönlendirmek:*Belirli hedeflere ve misyona doğru aile üyelerinin yönlendirilmesi ve motive edilmesidir.
- Bir görev yönelimi sağlamak:* Kaynakların kullanımı ve istenen sonuçlara ve hedeflere ulaşmak için gerekli faaliyetlerin yürütülmesidir (Bubolz ve Sontag, 1993).
- Yakın aile ilişkilerini teşvik etmek:*Aile refahının önemli bir yönü aile bireylerinin birbirlerine karşı olumlu ve destekleyici ilişkileridir.
- İşbirliği ve takım çalışması oluşturmak:*Hedeflere doğru çalışmadaki etkinliği artırmak ve birlik duygusunu desteklemektir.

- e) *Aile dışındaki iletişim ağları ile bağlar ve bağlantılar oluşturmak:*Geniş aile, diğer insanlar ve ailenin dışındaki kaynaklar ile destek sistemi oluşturmaktır.

Buss ve Hill (2006)'e göre bir aile liderlik modeli, aile üyeleri arasında iyi bir işbirliğini teşvik etmeli ve düşmanlık, adam kayırmacılık, benlik saygısı ve aile içi rekabet ile ilişkili çatışmaları azaltacak faktörleri ön plana çıkarmalıdır.

Aile Liderliği'ni Türkiye'de sistematik olarak ele alan çalışmalar son derece sınırlıdır. Aile Liderliği kavramı Baloğlu ve Bulut (2015:191) tarafından: '*Bir aile veya aile üyesinin kendi ailesi ya da başka aile üyelerini belli amaçlar yönünde etkileme süreci*' olarak tanımlanmıştır. Yazarlar aile liderliğini dört boyutlu olarak ele almış ve incelemişlerdir. Buna göre:

a) Ailede Sosyal Liderlik:Bir ailenin kendi aile üyeleri veya başka aile bireylerini değerler, inançlar, normlar veya bir yaşam felsefesi temelinde etkileyerek harekete geçirmesini ifade etmektedir. Bu tür aile liderliğinin tipik bir göstergesi olarak, bir ailenin çocuklarını kendi değerleri yönünde yetiştirmesi veya başka aile bireylerini inanç yönünden etkilemesi örnek olarak verilebilir.

b) Ailede Ekonomik Liderlik:Bir ailenin kendi aile üyeleri veya başka ailelerin bireylerini ekonomik ve malî konularda etkileyerek harekete geçirmesini ifade etmektedir. Bir ailenin kendi üyelerinin ya da başka ailelerin ekonomik açıdan üretken hale getirilmesi, çalışma ve tasarruf yapmalarının teşvik edilmesi ve onların yaşam kalitesinin yükseltilmesi bu tür aile liderliği kapsamında ele alınmaktadır. Buna benzer şekilde, aile şirketlerinde aile üyelerine verilen görev ve pozisyonlar ile onların ticarî yönden yetişme ve gelişmelerini sağlama çabaları da ailede ekonomik liderliğin en tipik örneğidir. Kuşkusuz bu girişim, her ailenin kendi gücü ölçüsünde gerçekleşmektedir.

c) Ailede Politik Liderlik: Bir ailenin kendi üyeleri veya başka ailelerin bireylerini bir siyasal ideoloji yönünde etkileyerek harekete geçirmesini içermektedir. Politik aile liderliği bir politik misyon yönünde taraf olmayı ve bu misyonla başkalarını etkilemeyi ifade etmektedir. Bir aile liderinin kendi ailesinin üyelerini ya da başka aile bireylerini bir organizasyonda temsilci yapma girişimleri politik aile liderliğinin tipik bir örneğini oluşturmaktadır. Bu anlamda siyasal misyonerlik faaliyetleri de politik aile liderliğinin en çarpıcı örnekleri arasında yer almaktadır.

d) Ailede Kültürel Liderlik:Bir ailenin kendi üyelerini veya başka ailelerin bireylerini bir gelenek, görenek, töre ya da herhangi bir kültürel uygulama yoluyla etkilemesini ifade etmektedir. Bu tür aile liderliği uygulamaları aile geleneği durumuna gelmiş olan anma ve kutlama törenleri ile kültürel faaliyetler ve kan davaları, erken evlilikler, alkol alma gibi uygulamalar yoluyla başkalarını etkilemeyi içermektedir. Bu bakış açısıyla, yurt dışına giden vatandaşlarımızın veya yurt dışından ülkemize gelen başka ülke vatandaşlarının ailede kültürel liderliğin çok iyi birer gözlemcileri oldukları söylenebilir.

1.1. Amaç

Bu çalışmanın amacı, ailenin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik bakımdan liderlik yönelimini belirleyecek bir ölçeğin geliştirilmesidir. Literatürde örgütsel ve yönetsel liderlik konusuna ilişkin pek çok teori ve araştırma bulunurken, aile liderliği konusundaki çalışmalar son derece sınırlıdır. Bireyin yaşam algısı, felsefesi ve kalitesi üzerinde aile liderliğinin güçlü etkileri, bu konuda bir ölçek geliştirme ihtiyacını çok net olarak ortaya koymaktadır.

2. Yöntem

2.1. Ölçeğin Geliştirilmesi

Ölçek geliştirme çalışması, Aile Liderliği hakkında Baloğlu ve Bulut (2015) tarafından oluşturulan kuramsal temele ilişkin kapsamlı bir literatür taramasıyla başlamıştır. İlk aşamada, Seçer (2015)'in Likert tipi ölçme araçlarının geliştirilmesinde izlenecek yol dikkate alınarak sosyal, ekonomik, politik ve kültürel aile liderliğine ilişkin her bir faktörde 40 madde olacak şekilde 160 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Her bir boyutta eşit sayıda madde olmasına dikkat edilmiştir.

Geçerlik çalışması kapsamında, içerik geçerliği 3 gönüllü alan uzmanının görüşleri üzerinde yürütülmüştür. İçerik geçerliği ile ilgili olarak uzmanlardan formdaki her bir maddeyi okumaları ve her bir maddenin aile liderliği türlerini ölçebilme derecesine göre 'Uygun', 'Kısmen Uygun' veya 'Uygun Değil' şeklinde değerlendirmeleri istenmiştir. Uzmanların maddeler ile ilgili görüş ve önerilerini formun üzerine belirtmeleri için ayrı bir bölüm bırakılmıştır. 'Uygun Değil' olarak değerlendirilen maddelerin bir kısmı madde havuzundan çıkarılmış ve diğer kısmı ise düzenlenerek tekrardan kullanılmıştır. Alan uzmanlarının katılımıyla yapılan tek tek ve toplu görüşmeler sonucunda ölçeğin 72 maddelik ilk (deneme) formu oluşturulmuştur.

Deneme formu dil uzmanlarının görüşüne sunulmuştur. Türk Dili uzmanlarından formdaki her bir maddeyi, dil ve anlam bakımından değerlendirmeleri istenmiştir. Bu aşamada uzmanların her bir madde için, 'Uygun', 'Kısmen Uygun' veya 'Uygun Değil' şeklinde değerlendirme yapmaları istenmiştir. Ayrıca

uzmanların maddeler ile ilgili görüş ve önerilerini formun üzerine belirtmeleri için ayrı bir bölüm bırakılmıştır.

Ölçeğin yapı geçerliğini sınamak için AFA (Açımlayıcı Faktör Analizi) ve DFA (Doğrulayıcı Faktör Analizi) yapılmıştır. Deneme formu (72 madde) tüm bu işlemlerin ardından DFA için 473 ve AFA için 473 farklı katılımcı olmak üzere toplamda 946 gönüllükatılımcıya uygulanmıştır. Uygulama sonrasında 72 maddelik formla toplanan verilerin analizi sonucunda Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ,95olarak saptanmıştır. Bu çalışma kapsamında madde analizleri ve iç tutarlık analizleri yapılmıştır. Ölçek toplam puanı ile uyumlu olmayan maddelerden bir kısmı ölçekten çıkarılmış ve bir kısmı da yeniden düzenlenmiştir. İlk uygulama sonrasında son şekli verilen 28 maddelik uygulama formu elde edilmiştir. Bu form 758 gönüllü katılımcıya (379 AFA ve 379 DFA) uygulanmıştır. Bu çalışma sonrasında iç tutarlık analizi, yapı geçerliği, madde analizleri ve güvenilirlik analizleri yapılmış ve ölçeğin geçerliğe ve güvenilirliğe sahip olup olmadığı incelenmiştir. 28 maddelik bu formun analizi sonucunda Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ,88 olarak saptanmıştır.Araştırma pilot uygulamanın yapıldığı Birinci Aşama ve son uygulamanın yapıldığı İkinci Aşama şeklinde ikiye ayrılmıştır.

2.2. Birinci Aşama

2.2.1. Örneklem I

Birinci aşamanın örneklem grubunu n=946 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcılarının yaş aralığı 16-42'dir. Yaş ortalamaları \bar{X} = 20,31 ve yaşa ilişkin standart sapma değeri ss= 2,056'dır. Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		f	%
Cinsiyet	Erkek	274	29,65
	Kadın	650	70,35
Memleket	Ege	36	3,97
	Marmara	37	4,08
	Doğu Anadolu	52	5,73
	Karadeniz	61	6,73
	Güney Doğu Anadolu	71	7,83
	Akdeniz	127	14
	İç Anadolu	523	57,66
Fakülte	SYO	99	10,46
	MYO	150	15,86
	FEF	154	16,28
	EF	543	57,40
Sınıf	1	421	44,64
	2	142	15,06
	3	38	4,03
	4	342	36,27
Gelir Düzeyi	Düşük (0-1000)	220	28,72
	Orta (1001-2500)	394	51,44
	Yüksek (2501 ve üzeri)	152	19,84

Tablo 1'de verilen bilgilere göre katılımcıların % 29,65'i erkek ve % 70,35'i kadındır. Katılımcıların 22 tanesi cinsiyetini, 39 tanesi memleketini belirtmemiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun (% 57,66) memleketi İç Anadolu Bölgesi'nde bir şehirdir. Fakültele göre dağılıma bakıldığında % 57,40 ile en yüksek yüzde Eğitim Fakültesi'ne aittir. Sınıf dağılımına bakıldığında 3 kişinin sınıfını belirtmediği görülmektedir. Belirtenlerden en yüksek yüzdeye (% 44,64) 1.sınıf öğrencileri sahiptir. 180 katılımcı ailesinin gelir düzeyini belirtmemiştir. Gelir düzeylerine bakıldığında en yüksek ortalamaya % 51,44 ile orta gelir düzeyi sahiptir.

2.2.2. İşlem I

Birinci aşamada toplanmış olan veriler fakülte oranları dikkate alınarak ikiye bölünmüştür. Bu verilerin ilk yarısına (n=473) AFA, diğer yarısına (n=473) DFA uygulanmıştır. AFA örneklem grubundaki katılımcıların yaş ortalamaları \bar{X} =21,02ve yaşa ilişkin standart sapma değeri ss= 1,941'dir. Katılımcıların yaş aralığı 16-34'tür. DFA örneklem grubundaki katılımcıların yaş ortalamaları \bar{X} = 19,60 ve standart sapmaları ss= 1,92'dir. Yaş aralığı 17-42'dir. AFA ve DFA uygulanmış olan katılımcıların demografik özellikleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		AFA		DFA	
		f	%	f	%
Cinsiyet	Erkek	115	24,73	159	34,64
	Kadın	350	75,27	300	65,36
Memleket	Ege	15	3,34	21	4,61
	Marmara	20	4,43	17	3,73
	Doğu Anadolu	20	4,43	32	7,02
	Karadeniz	31	6,87	30	6,58
	GüneyDoğu Anadolu	37	8,20	34	7,46
	Akdeniz	62	13,75	65	14,25
	İç Anadolu	266	58,98	257	56,35
Fakülte	SYO	50	10,57	49	10,36
	MYO	75	15,86	75	15,86
	FEF	77	16,28	77	16,28
	EF	271	57,29	272	57,50
Sınıf	1	126	26,69	295	62,63
	2	52	11,02	90	19,11
	3	4	0,85	34	7,22
	4	290	61,44	52	11,04
Gelir Düzeyi	Düşük(0-1000)	90	23,38	130	34,12
	Orta(1001-2500)	203	52,73	191	50,13
	Yüksek(2501 ve üzeri)	92	23,89	60	15,75

Tablo 2AFA ve DFA olarak iki sütuna ayrılmıştır. AFA'daki katılımcıların % 24,73'ü erkek ve % 75,27'si kadındır. 8 katılımcı cinsiyetini belirtmemiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun (%58,98) memleketi İç Anadolu Bölgesi'nde bir şehirdir.22 kişi memleketini belirtmemiştir. Katılımcıların % 61,44'ü 4. sınıfta öğrenim görmektedir. 1 kişi sınıfını belirtmemiştir. Katılımcıların % 52,73'ünün ailesi orta gelir düzeyindedir. 88 kişi ailesinin gelir düzeyini belirtmemiştir. DFA'daki katılımcıların % 34,64'ü erkek ve % 65,36'sı kadındır. 14 tanesi cinsiyetini belirtmemiştir. % 56,35'inin memleketi İç Anadolu Bölgesi'nde bir şehirdir. 17 tanesi memleketini belirtmemiştir. Katılımcıların % 62,63'ü 1.sınıfta öğrenim görmektedir.2 kişi sınıfını belirtmemiştir. Katılımcıların % 50,13'ünün ailesi orta gelir düzeyindedir. 92 tanesi ailesinin gelir düzeyini belirtmemiştir.

2.3. İkinci Aşama

2.3.1. Örneklem II

İkinci aşamanın örneklem grubunu n=758 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcıların yaş ortalamaları $\bar{X}= 20,30$ ve yaşa ilişkin standart sapma değeri $ss= 1,93$ 'tür. Yaş aralığı16-34'tür. Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		f	%
		Cinsiyet	Erkek
	Kadın	530	71,43
Memleket	Ege	30	4,13
	Marmara	29	3,98
	Doğu Anadolu	35	4,81
	Karadeniz	49	6,74
	Güney Doğu Anadolu	51	7,02
	Akdeniz	103	14,17
	İç Anadolu	430	59,15
Fakülte	SYO	87	11,48
	MYO	112	14,78
	FEF	105	13,85
	EF	454	59,89
Sınıf	1	337	44,58
	2	112	14,81
	3	27	3,57
	4	280	37,04
Gelir Düzeyi	Düşük (0-1000)	179	28,73
	Orta (1001-2500)	326	52,33
	Yüksek (2501 ve üzeri)	118	18,94

Tablo 3'e göre katılımcıların % 28,57'si erkek ve % 71,43'ü kadındır. Katılımcıların 16 tanesi cinsiyetini belirtmemiştir. Katılımcıların memleketlerine bakıldığında31 kişinin memleketini belirtmediği ve memleketlerinin en yüksek% 59,15 ile İç Anadolu Bölgesi'ndeki bir şehir olduğu görülmektedir.1.sınıfta öğrenim gören katılımcı yüzdesi(% 44,58) ve 4.sınıfta öğrenim gören katılımcı yüzdesi (% 37,04)'tür. Katılımcıların 2 tanesi sınıfını belirtmemiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun (% 52,33) ailesi orta gelir düzeyindedir. 135 tanesi ailesinin gelir düzeyini belirtmemiştir.

2.3.2. İşlem II

İkinci aşamada toplanmış olan veriler fakülte oranları dikkate alınarak ikiye bölünmüştür. Bu verilerin ilk yarısına (n=379) AFA, diğer yarısına (n=379) DFA uygulanmıştır. AFA örneklem grubundaki katılımcıların yaş ortalamaları \bar{X} = 21,10 ve yaşa ilişkin standart sapma değeri s = 1,96'dır. Yaş aralığı 16-34'tür. DFA örneklem grubundaki katılımcıların yaş ortalamaları \bar{X} = 19,48 ve yaşa ilişkin standart sapma değeri s = 1,52'dir. Yaş aralığı 17-25'tir. AFA ve DFA uygulanmış olan katılımcıların demografik özellikleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		AFA		DFA	
		f	%	f	%
Cinsiyet	Erkek	87	23,26	125	33,97
	Kadın	287	76,74	243	66,03
Memleket	Ege	14	3,84	16	4,41
	Marmara	14	3,84	15	4,13
	Doğu Anadolu	16	4,40	19	5,23
	Karadeniz	27	7,42	22	6,06
	Güney Doğu Anadolu	29	7,97	22	6,06
	Akdeniz	48	13,19	55	15,15
	İç Anadolu	216	59,34	214	58,96
Fakülte	SYO	43	11,35	44	11,61
	MYO	56	14,78	56	14,78
	FEF	53	13,98	52	13,72
	EF	227	59,89	227	59,89
Sınıf	1	90	23,81	247	65,34
	2	46	12,17	66	17,47
	3	4	1,06	23	6,08
	4	238	62,96	42	11,11
Gelir Düzeyi	Düşük (0-1000)	72	23,15	107	34,30
	Orta (1001-2500)	167	53,70	159	50,96
	Yüksek (2501 ve üzeri)	72	23,15	46	14,74

Tablo 4'e göre AFA'daki katılımcıların % 23,26'sı erkek ve % 76,74'ü kadındır. 5 tanesi cinsiyetini belirtmemiştir. Katılımcıların % 59,34'ünün memleketi İç Anadolu Bölgesi'nde bir şehirdir. 15 katılımcı memleketini belirtmemiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (% 62,96) 4.sınıfta öğrenim görmektedir. 1 katılımcı sınıfını belirtmemiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun (% 53,70) ailesinin gelir durumu orta düzeydedir. 68 katılımcı ailesinin gelir düzeyini belirtmemiştir. DFA'daki katılımcıların % 33,97'si erkek ve % 66,03'ü kadındır. 11 tanesi cinsiyetini belirtmemiştir. Katılımcıların % 58,96'sının memleketi İç Anadolu Bölgesi'nde bir şehirdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (% 65,34) 1.sınıfta okumaktadır. 1 tanesi sınıfını belirtmemiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun (% 50,96) ailesinin gelir durumu orta düzeydedir. 67 tanesi ailesinin gelir düzeyini belirtmemiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Veri setinde çok değişkenli analizlere geçmeden önce verilerin bazı şartları sağlaması gerekmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir; kayıp değerler, uç değerler, normallik ve doğrusallık (Mertler ve Vannatta, 2005). Faktör analizine geçmeden önce veri setinde uç değer olup olmadığı Mahalanobis uzaklıklarından (Tabacknick ve Fidell, 2001) yararlanılarak araştırılmıştır. Homojenlik için Levene'nin testi kullanılmıştır. Normallik ve doğrusallık için saçılma diyagramı matrisinden yararlanılmıştır. Verilere ilk olarak AFA sonrasında ise DFA uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 23 ve AMOS 22 programlarından yararlanılmıştır.

3. Bulgular

Araştırmanın bulguları pilot uygulama sonuçlarının verildiği birinci aşama ve son uygulama sonuçlarının verildiği ikinci aşama başlıkları altında gösterilmiştir.

3.1. Birinci Aşamaya İlişkin Bulgular

3.1.1. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları I

Aile Liderlik Yönelimi Ölçeği maddelerine faktör analizi yapıp yapılamayacağına karar vermek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerinden ve Bartlett'in Küresellik Testi'nden yararlanılmıştır. KMO faktör analizi için veri yapısının uygunluğunu örneklem büyüklüğü açısından sınımlanmaktadır. KMO ile gözlenen korelasyon katsayılarının büyüklüğü ile kısmi korelasyon katsayılarının büyüklüğü karşılaştırılmaktadır (Kalaycı, 2005). KMO sonucunda elde edilen değer ,50'den düşük ise faktör analizi yapılmaz. ,50- ,60 'kötü'; ,60-,70 'zayıf'; ,70-,80 'iyi' ve ,90 üzerinde 'mükemmel' olarak değerlendirilmektedir (Leech, Barrett ve Morgan, 2005). Bartlett'in Küresellik Testi verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini ortaya koymaktadır (Tavşancıl, 2005). Bartlett'in Küresellik Testi sonucunda anlamlılık

değerinin .05'ten küçük olması gerekmektedir. Bu değer .05'ten küçük olması korelasyon matrisinden faktör çıkarılabileceği anlamını taşımaktadır (Şencan, 2005). Araştırma kapsamında ele alınan Aile Liderlik Yönelimi Ölçeği'ne ilişkin KMO değeri ,96 ve Bartlett'in Küresellik Testi $p = ,00$ ($\chi^2 = 22591,345$) düzeyinde anlamlıdır.

Faktör analizinde temel bileşenler analizi kullanılmıştır. Temel bileşenler analizinin amacı veri setinden en yüksek varyansı çıkarmaktır. Çok sayıda değişken daha küçük sayıda bileşen altında azaltılarak toplanmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2001). Faktör yükü maddelerin ilgili faktörle ilişkisini açıklayan bir katsayıdır (Kline, 1994). Tabachnick ve Fidell (2001)'e göre faktör yük değerinin .32 ve üzerinde olması gerekir. Comrey ve Lee (1992) faktör yük değerini ,71 ve üzeri' mükemmel, ,63-.70' çok iyi, ,55-.62' iyi, ,45-.54' vasat ve ,32-.44' zayıf olarak değerlendirmektedirler.

Bir maddenin binişik olması için birden fazla faktörde ,32'den yüksek yük değerine sahip olması ve iki ya da daha fazla faktördeki yük değerleri arasındaki farkın ,1'den küçük olması gerekmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014). Temel bileşenler analizi sonucunda bileşen matrisinde binişik madde sayısı fazla olduğu için eksen döndürme işlemi yapılmıştır. Eksenlerin döndürülmesi sonrasında maddelerin bir faktördeki yükü artarken diğer faktörlerdeki yükleri azalarak faktörler, kendileriyle yüksek ilişki veren maddeleri bulurlar ve daha kolay yorumlanabilir hale gelirler. Faktörler arasında herhangi bir ilişki olmadığı için Varimax dik döndürme tekniğinin kullanılmasına karar verilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2001).

Elde edilen bu istatistiksel sonuçta toplam açıklanan varyans % 63,27 olarak bulunmuştur. Faktör sayısına karar vermek için öz değeri 1'den büyük olan faktörler dikkate alındığında ölçek 10 faktörlü olarak görülmektedir. İlk faktör (öz değeri 11,742) varyansın % 16,31'ini, ikinci faktör (öz değeri 8,267) varyansın % 11,48'ini, üçüncü faktör (öz değeri 4,302) varyansın % 5,98'ini, dördüncü faktör (öz değeri 3,925) varyansın % 5,45'ini, beşinci faktör (öz değeri 3,818) varyansın % 5,30'unu, altıncı faktör (öz değeri 3,814) varyansın % 5,30'unu, yedinci faktör (öz değeri 3,452) varyansın % 4,79'unu, sekizinci faktör (öz değeri 2,750) varyansın % 3,82'sini, dokuzuncu faktör (öz değeri 1,851) varyansın % 2,57'sini ve onuncu faktör (öz değeri 1,634) ise varyansın % 2,27'sini açıklamaktadır.

Bileşen matrisine göre ölçek yapısındaki 19 maddenin binişik olduğu ve bazılarının da faktör yükünün ,32'den küçük oldukları gözlenmiştir. Bu nedenle ölçekte yer alan maddelerin arasından bu tipte olan maddeler birer birer çıkartılarak analizler devam ettirilmiştir. Ölçekten bir maddenin çıkması ile diğer maddelerdeki yük değerleri değişebilmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014). Maddeler teker teker analizden çıkarılırken madde yüklerinin de değiştiği saptanmıştır. 72 maddelik ölçekten sırasıyla 29, 69, 41, 38, 39, 32, 65, 13, 63, 54, 52, 33, 14, 37, 26, 28, 53, 22, 36, 15, 61, 20, 40, 43, 51, 12, 60, 59, 58, 16, 31, 44 maddeleri çıkarılmıştır.

Bu rafinasyon sonrasında ölçek 6 faktörlü 40 maddeli bir hal almıştır. Faktörlerin açıkladığı varyans % 63,66 olarak bulunmuştur. İlk faktör (öz değeri 8,137) varyansın % 20,34'ünü, ikinci faktör (öz değeri 6,163) varyansın % 15,41'ini, üçüncü faktör (öz değeri 4,142) varyansın % 10,36'sını, dördüncü faktör (öz değeri 2,634) varyansın % 6,59'unu, beşinci faktör (öz değeri 2,269) varyansın % 5,67'sini, altıncı faktör (öz değeri 2,119) varyansın % 5,29'unu açıklamaktadır. Maddelerin faktörlere dağılımı incelendiğinde madde 35'in ifade ettiği nitelik ile ilgili olmayan bir faktörde yüklendiği görülmüştür. Bunun üzerine madde 35 analizden çıkarılmıştır. Madde 35'in çıkarılmasıyla birlikte 48, 25, 7, 1, 11, 10, 6, 21, 47, 30 ve 8. maddelerin yükleri biniştiği için analizden teker teker çıkarılmışlardır.

Sonuç olarak 28 maddeli ve 6 faktörlü bir ölçeğe ulaşılmıştır. Bu faktörlerin açıkladığı varyans % 68,05 olarak bulunmuştur. İlk faktör (öz değeri 5,209) varyansın % 18,61'ini, ikinci faktör (öz değeri 4,038) varyansın % 14,42'sini, üçüncü faktör (öz değeri 3,464) varyansın % 12,37'sini, dördüncü faktör (öz değeri 2,259) varyansın % 8,07'sini, beşinci faktör (öz değeri 2,053) varyansın % 7,33'ünü ve altıncı faktör (öz değeri 2,031) varyansın % 7,25'ini açıklamaktadır.

Tablo 5. Döndürülmüş Bileşen Matrisi

	faktör1	faktör2	faktör3	faktör4	faktör5	faktör6
madde2	,769					
madde3	,809					
madde4	,801					
madde5	,701					
madde9	,697					
madde17				,827		
madde18				,804		
madde19				,795		
madde23					,823	
madde24					,787	
madde27					,662	
madde34						,767
madde62						,782
madde64						,752
madde66			,839			
madde67			,889			
madde68			,879			
madde70			,725			
madde71			,759			
madde72			,757			
madde42		,549				
madde45		,698				
madde46		,736				
madde49		,727				
madde50		,810				
madde55		,850				
madde56		,797				
madde57		,758				

Tablo 5'e göre 6 faktördeki faktör yüklerine bakıldığında faktörlerdeki yük değerlerinin hepsinin Comrey ve Lee (1992)'nin önerdiği değerlendirmeye göre uygun olduğu görülmektedir. Baloğlu ve Bulut (2015) tarafından oluşturulan kuramsal temel ile uyumlu olması bakımından faktörler 1. faktör *Sosyal*, 2. faktör *Ekonomik*, 3. faktör *Politik* ve 4, 5 ve 6. Faktörler *Kültürel* başlığı altında *Faaliyete Yönelme, Yaşam Tarzına Etki ve Geleneği Yaşatma* olarak adlandırılmıştır.

3.1.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları I

AFA sonucu oluşan 28 maddelik ölçeğe farklı bir örneklem üzerinden DFA uygulanarak test edilmiştir. DFA sonucu uyum indeksleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. DFA sonuçları uyum indeksleri

χ^2/df	2,322
CFI	,922
RMSEA	,053

Tablo 6'ya göre 28 maddeli Aile Liderlik Yönelimi Ölçeği için χ^2/df değeri 2,322 bulunmuştur. Kline (2005)'e göre bu değer 2,5'ten küçük olması mükemmel uyuma işaretler. CFI değeri ise ,922 olarak saptanmıştır. CFI (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi) ile modele ilişkin uyum fonksiyonu temel alınan başka bir modelde elde edilen uyum fonksiyonu ile karşılaştırılır (Kline, 2011). CFI'nın 0-1 arasında bir değer alması beklenir. Yüksek değer iyi uyumu gösterir (Byrne, 2010). Tabachnick ve Fidell (2001)'e göre ,90'dan yüksek olması iyi uyumun göstergesidir. RMSEA değeri ,053 olarak saptanmıştır. RMSEA (Ortalama Karekök Hata Terimi) merkezi olmayan χ^2 dağılımında evren kovaryanslarını kestirmek için kullanılmaktadır ve 0-1 arasında bir değer almaktadır. 0 olması mükemmel uyuma işaret etmektedir (Brown, 2006). Thompson(2004)'e göre ,06'nın altında olması iyi uyum olarak kabul edilmektedir. Tüm uyum indeksleri kabul edilebilir değerler aldığından, ölçek maddelerinin ilgili yapıyla olan modellerinin uygun olduğu yargısına ulaşılmıştır.

3.2. İkinci Aşamaya İlişkin Bulgular

Ölçeğin AFA için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ,89; DFA için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ,87 olarak saptanmıştır. AFA'da ve DFA'da faktör bazında Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Faktör Bazında Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayısı

	Cronbach Alfa	
	AFA	DFA
Sosyal	,88	,82
Ekonomik	,91	,89
Politik	,89	,90
Kültürel	Faaliyete Yönelme	,83
	Yaşam Tarzına Etki	,79
	Geleneği Yaşatma	,77

3.2.1. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları II

Yirmi sekiz maddeli Aile Liderlik Yönelimi Ölçeği maddelerine faktör analizi yapıp yapılamayacağına karar vermek amacıyla KMO değerinden ve Bartlett'in Küresellik Testi'nden yararlanılmıştır. KMO değeri ,90 ve Bartlett'in Küresellik Testi $p = ,00$ ($\chi^2 = 6160,22$) düzeyinde anlamlı olduğundan Aile Liderlik Yönelimi Ölçeği'ne faktör analizi uygulamak için örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu kabul edilmiştir.

Faktörlerin açıkladığı varyans % 68,49'dur. İlk faktör (öz değeri 5,214) varyansın % 18,62'sini, ikinci faktör (öz değeri 4,013) varyansın % 14,33'ünü, üçüncü faktör (öz değeri 3,469) varyansın % 12,39'unu, dördüncü faktör (öz değeri 2,296) varyansın % 8,20'sini, beşinci faktör (öz değeri 2,114) varyansın % 7,55'ini ve altıncı faktör (öz değeri 2,070) varyansın % 7,40'ını açıklamaktadır.

Tablo 8. Döndürülmüş Bileşen Matrisi

	Sosyal	Ekonomik	Politik	Kültürel		
				Faaliyete Yönelme	Yaşam Tarzına Etki	Geleneği Yaşatma
madde9	,747					
madde10	,791					
madde11	,806					
madde12	,714					
madde13	,713					
madde20				,838		
madde21				,797		
madde22				,810		
madde26					,812	
madde27					,788	
madde28					,697	
madde23						,780
madde24						,780
madde25						,723
madde14			,825			
madde15			,888			
madde16			,882			
madde17			,720			
madde18			,740			
madde19			,764			
madde1		,548				
madde2		,722				
madde3		,744				
madde4		,755				
madde5		,832				
madde6		,838				
madde7		,769				
madde8		,723				

Tablo 8'e göre 6 faktörlü ölçeğin faktör yüklerine bakıldığında faktör yük değerlerinin hepsinin Comrey ve Lee (1992)'nin önerdiği değerlendirmeye göre uygun düzeyde olduğu görülmektedir.

3.2.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları II

AFA sonucu oluşan 28 maddelik ölçeğe farklı bir örneklem üzerinden DFA uygulanarak faktör yapısı test edilmiştir. DFA sonucu uyum indeksleri Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. DFA sonuçları uyum indeksleri

χ^2/df	1,981
CFI	,933
RMSEA	,051

Tablo 9'a göre tüm uyum indeksleri ($\chi^2/df < 2,5$; CFI $> ,90$ ve RMSEA $< ,06$) kabul edilebilir değerler olduğundan, ölçek maddelerinin ilgili yapıyla olan modellerinin uygun olduğu yargısına ulaşılmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Wilhelm Stekel'e göre "Aile, her türlü iyilik ve kötülüğün öğretildiği bir okuldur." Thomas Scott "Hiçbir insan, iyi eğitilmiş bir aile kadar önemli bir miras bırakamaz" demektedir. Montaigne göre, "Bir aileyi idare etmekle, bir ülkeyi idare etmek arasında çok fark yoktur."

Aile liderliği ve yönetimi henüz yeni yeni dikkatleri çeken bir konudur. Bu çalışmada Baloğlu ve Bulut (2015)'un Aile Liderliği konusundaki kuramsal çalışması temel alınarak ailenin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik bakımdan liderlik yönelimini belirleyecek bir ölçek geliştirilmeye çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında geliştirilen 28 maddeli ve altı faktörlü *Aile Liderlik Yönelimi Ölçeği* istatistiksel olarak varyansın % 68,49'unu açıklamaktadır. Alan yazındaki bulgulara göre bu yüzde oldukça yüksektir. Scherer, Wiebe, Luther ve Adams (1988)'e göre bir ölçek geliştirme çalışmasında açıklanan varyansın % 40 - % 60 arasında olması yeterlidir. Bu çalışma kapsamında elde edilen ölçeğin DFA sonuçlarının $\chi^2/df= 1,981$; CFI= ,933 ve RMSEA= ,051 olarak saptanması, tüm uyum indekslerinin ($\chi^2/df < 2,5$; CFI > ,90 ve RMSEA < ,06) kabul edilebilir değerler aldığını göstermektedir. Bu sonuçlara göre ölçekte yer alan maddelerin oluşturulan teorik modele uygun olduğu ve elde edilen ölçeğin geçerli bir araç olduğu söylenebilir.

Ukpo (2008) tarafından yapılan bir araştırmada Bass ve Avalio (1995) tarafından geliştirilmiş olan *Çok Faktörlü Liderlik Ölçeği* (MLQ) aile liderliğine uyarlanmış ve McMaster Aile Değerlendirme Ölçeği'yle (Epstein, Baldwin ve Bishop, 1983) birlikte kullanılarak Sahra Altı Afrika ülkelerindeki aile liderlik özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmasonucunda bu kültürde annelerin dönüştürücü, babaların da sürdürücü (etkileşimsel) liderlik özellikleri gösterdikleri saptanmıştır. Bu araştırmanın önemli bulgularından biri de aile liderlik şekilleri ile sağlıklı aile işleyişi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin bulunmasıdır. Bizim araştırmamız kapsamında geliştirilen *Aile Liderlik Yönelimi Ölçeği*'nin bu çalışmalarına bir adım daha ileriye götürülebileceği söylenebilir.

Galbraith (2000)'in aile liderliği üzerine yaptığı bir araştırmaya göre aile içinde etkin liderlik stiline sahip olan çiftlerin aile refahlarını olumlu yönde etkiledikleri ortaya konmuştur. Bizim araştırmamız kapsamında sosyal, ekonomik, politik ve kültürel boyutlarıyla ele alınan *Aile Liderliği* kavramının ailenin refahı konusunu daha da ileriye taşıyacağı söylenebilir. Çünkü ailesindeki liderlik stili ve yönelimini bilen bireylerin, potansiyellerini daha iyi kullanabilecekleri söylenebilir.

Bununla birlikte, Türk aile yapısı dünyadaki gelişmelere ayak uydurma bakımından bir değişim süreci içerisinde. Pek çok aile gelenek, görenek gibi örfi özelliklerini korumaya çalışmaktadır. Sosyal, ekonomik, politik ve kültürel olarak sahip oldukları aile mirasını gelecek kuşaklara aktarmak için uğraşmaktadır. Teknolojik gelişmeler, zorlaşan sosyo-ekonomik koşullar ve aile içi sorunlar Türk aile yapısını tehdit eder boyuta geldiği için (Aluş, 2015) aile liderliği kavramını her geçen gün önemli duruma getirmektedir. Bu çalışmada elde edilmiş olan *Aile Liderlik Yönelimi Ölçeği*'nin söz konusu bu sorunların çözümüne de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, aile liderliğini güçlendirmek, bir anlamda, toplumu güçlendirmek demektir. Küresel boyutta dünyadaki tüm ülkelerin aile dinamiklerini korumaya ve geliştirmeye çalıştıkları gözlenmektedir. Bu araştırma kapsamında elde edilen ölçeğin ülkemizde olduğu gibi ülkemiz dışında da aile dinamiklerini ilerletmeye katkı sağlayacağı, bu konuda çalışma yapmak isteyenlere destek vereceği ve öncü olacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- ALUŞ, Y. (2015). 'Kültürel ve Toplumsal Gerçekliğimiz Açısından Aile Anlayışlarının ve Türk Ailesinin Değerlendirmesi', *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 1(1), s.15-24.
- BALOĞLU, N. ve BULUT, M. B. (2015). 'Aile Liderliği.' *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 6(18), s. 185-197.
- BASS, B. M. ve AVOLIO, B. J. (1995). *The Multifactor Leadership Questionnaire*, Redwood: Mind Garden.
- BROWN, T. A. (2006). *Confirmatory Factor Analysis for Applied Research*, New York: Guilford.
- BRYNE, B. M. (2010). *For the Factorial Validity of a Theoretical Construct. Structural Equation Modeling with AMOS*, New York: Routledge.
- BUBOLZ, M. M. ve SONTAG, M. S. (1993). *Human ecology theory*, New York: Plenum Press.
- COMREY, A. L. ve LEE, H. B. (1992). *A first course in factor analysis*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- ÇOKLUK, Ö., ŞEKERCİOĞLU, G. ve BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2014). *Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları*, Ankara: Pegem.
- EPSTEIN, N. B., BALDWIN, L. M. ve BISHOP, D. S. (1983). 'The McMaster family assessment device.' *Journal of Marital and Family Therapy*, S. 9(2), s. 171-180.
- GALBRAITH, K. A. (2000). *Family Leadership: Constructing and testing a theoretical model of family well-being*, Doctoral Dissertation, Salt Lake City: University of Utah.
- GÜNHAN, K. 2015 http://www.kemalgunhan.com/aile_olmak_ve_aileyi_korumak E. T. 31.12.2015
- HILL, S. E. ve BUSS, D. M. (2006). 'Envy and positional bias in the evolutionary psychology of management.' *Managerial and Decision Economics*, S. 27, s. 131-149.
- HORTAÇSU, N. (2015). *Zamanda Aile Ailede Zaman*, Ankara: İmge.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. (2012). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- KALAYCI, Ş. (2005). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara: Asil.
- KLIN, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*, New York: Routledge.
- KLIN, R. B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modelling*, New York: Guilford Publications.
- KLIN, R. B. (2011). *Hypothesis Testing. Principles and Practice of Structural Equation Modeling*, New York: The Guilford Press.

- LEECH, N. L., BARRETT, K. C. ve MORGAN, G. A. (2005). *SPSS for Intermediate Statistics*, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- MERTLER, C. A. ve VANNATTA, R. A. (2005). *Advanced and multivariate statistical methods*, Glendale: Pyrczak Publishing.
- MURDOCK, G. P. (1949). *Social Structure*, New York: The Macmillan Company.
- SCHERER, R. F., WIEBE, F. A., LUTHER, D. C. ve ADAMS, J. S. (1988). 'Dimensionality of coping: Factor stability using the ways of coping questionnaire.' *Psychological Reports*, S.62, s. 763-770.
- SCOTT, W. R. (2003). *Organizations: Rational, natural, and open systems*, Upper Saddle River: Prentice Hall.
- SEÇER, İ. (2015). *Psikolojik test geliştirme ve uyarlama süreci*, Anı Yayıncılık: Ankara.
- STONE, A. G., RUSSELL, R. F. ve PATTERSON, K. (2004). 'Transformational versus servant leadership: A difference in leader focus.' *Leadership & Organization Development Journal*, S. 25(4), s. 349-361.
- SUTCLIFFE, A., DUNBAR, R., BINDER, J. ve ARROW, H. (2012). 'Relationships and the social brain. Integrating psychological and evolutionary perspectives.' *British Journal of Psychology*, S. 103, s. 148-168.
- ŞENCAN, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*, Ankara: Seçkin.
- TABACHNICK, B. G. ve FIDELL, L. S. (2001). *Using Multivariate Statistics*, MA: Allyn & Bacon.
- TAVŞANCIL, E. (2005). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, Ankara: Nobel.
- THOMPSON, B. (2004). *Exploratory and Confirmatory Factor Analysis: Understanding Concepts and Applications*, Washington, DC: American Psychological Association.
- UKPO, E. E. (2008). *Family leadership: Development of a Parental Leadership Model for Sub-Saharan Africa*, Doctoral Dissertation, Tempe: University of Phoenix.

Ek 1: AİLE LİDERLİK YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ (ALYÖ)

Aile Lider(ler)im	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılmıyorum Ne Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Üretken olmamızı ister(ler).	1	2	3	4	5
2. Ekonomik yönden bağımsız olmamızı ister(ler).	1	2	3	4	5
3. Çalışmamızı teşvik eder(ler).	1	2	3	4	5
4. Yaşam kalitemizin yüksek olmasını ister(ler).	1	2	3	4	5
5. Ekonomik olarak kendimize yeterli olmamızı ister(ler).	1	2	3	4	5
6. Ekonomik yönden güçlü olmamızı ister(ler).	1	2	3	4	5
7. Ekonomik birikimlerimizi değerlendirmemizi ister(ler).	1	2	3	4	5
8. Birikim yapmamızı ister(ler).	1	2	3	4	5
9. Hayallerimizi gerçekleştirmemize yardımcı olur(lar).	1	2	3	4	5
10. Girişimlerimizi destekler(ler).	1	2	3	4	5
11. Bizim için bir örnektir.	1	2	3	4	5
12. Aile içindeki kurallarımızı önemser(ler).	1	2	3	4	5
13. Aile içi iletişime önem verir(ler).	1	2	3	4	5
14. Bir siyasal partiye üye olma konusunda bizi teşvik eder(ler).	1	2	3	4	5
15. Tercih ettiği siyasal partiye destek vermemizi ister(ler).	1	2	3	4	5
16. Belli bir siyasi görüş doğrultusunda yaşamımıza yön verir(ler).	1	2	3	4	5
17. Doğruluğuna inandığı partiye oy vermemizi ister(ler).	1	2	3	4	5
18. Siyasetle aktif olarak ilgilenir(ler).	1	2	3	4	5
19. Taraf tutmamızı ister(ler).	1	2	3	4	5
20. Sanatsal faaliyetlerle (resim, müzik gibi) ilgilenmemizi ister(ler).	1	2	3	4	5
21. Spor yapmamızı ister(ler).	1	2	3	4	5
22. Eğlenmenin önemini vurgular(lar).	1	2	3	4	5
23. Düğünlere katılmamızı ister(ler).	1	2	3	4	5
24. Cenazelere katılmamızı ister(ler).	1	2	3	4	5
25. Davetlere katılmamızı ister(ler).	1	2	3	4	5
26. Yaşam tarzımızı etkiler(ler).	1	2	3	4	5
27. Kararlarımızı etkiler(ler).	1	2	3	4	5

28.Eş seçimi konusundaki görüşlerimizi etkiler(ler).	1	2	3	4	5
--	---	---	---	---	---

Ek 2: FAMILY LEADERSHIP ORIENTATION SCALE (FLOS)

My Family Leader(s)	Strongly Disagree	Disagree	Neither agree nor disagree	Agree	Strongly Agree
1.want(s) us to be productive	1	2	3	4	5
2.want(s) us to be economically independent	1	2	3	4	5
3.encourage(s) us to work	1	2	3	4	5
4.want(s) our life quality to be high	1	2	3	4	5
5.want(s) us to be economically self sufficient	1	2	3	4	5
6.want(s) us to be economically powerful	1	2	3	4	5
7.want(s) us to make good use of our savings	1	2	3	4	5
8.want(s) us to make savings	1	2	3	4	5
9.help(s) us to make our dreams come true	1	2	3	4	5
10.support(s) our enterprises	1	2	3	4	5
11.is/are role model(s) for us	1	2	3	4	5
12.care(s) about our family rules	1	2	3	4	5
13.give(s) importance to intrafamilial communication	1	2	3	4	5
14.encourage(s) us to become a member of a political party	1	2	3	4	5
15.want(s) us to support the political party he/she/they prefer(s)	1	2	3	4	5
16.direct(s) our life in accordance with certain political views	1	2	3	4	5
17.want(s) us to vote for the party which he/she/they believe(s) to be appropriate	1	2	3	4	5
18.is/are actively interested in politics	1	2	3	4	5
19.want(s) us to take a stand	1	2	3	4	5
20.want(s) us to be involved in artistic activities (eg. painting, music)	1	2	3	4	5
21.want(s) us to do sports	1	2	3	4	5
22.emphasize(s) the importance of having fun	1	2	3	4	5
23.want(s) us to attend weddings	1	2	3	4	5
24.want(s) us to attend funerals	1	2	3	4	5
25.want(s) us to attend invitations	1	2	3	4	5
26.influence(s) our life style	1	2	3	4	5
27.influence(s) our decisions	1	2	3	4	5
28.influence(s) our opinions on the choice of a spouse	1	2	3	4	5